

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านโพนวิไซ
เมืองโขง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
Participatory Forest Resource Conservation of Phonvixay Villagers,
Khong District, Champasak Province, Lao People's Democratic Republic

ทะนุสิน สีปะพอน¹ อุทัย โคตรดก² และ ศศิธร เขาวรัตน์³

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์การพัฒนาศาสตร์¹ และมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกการรักษาทรัพยากรป่าไม้ ในอดีต และศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนบ้านโพนวิไซ เมืองโขง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 200 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนบ้านโพนวิไซ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31-40 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า อาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และรายได้ต่อเดือน 1,500,000-3,000,000 กีบ 2) กลไกการรักษาป่าไม้ในอดีต อาศัยความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เป็นบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่ใช้สืบทอดต่อกันมา ได้แก่ การไหว้บูชาผีต้นไม้ใหญ่ทุกวันพระ การผูกผ้าสีแดงรอบโคนต้นไม้ใหญ่เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของชาวบ้าน การสาปแช่งคนตัดไม้ทำลายป่า การตั้งเวรยามรักษาป่า 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นรายด้าน พบว่า (1) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความรู้จากการประชุม การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้เพื่อป้องกันความรุนแรงของน้ำป่าไหลหลาก การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เพื่อมีทรัพยากรไว้ใช้นาน (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ อยู่ในระดับระดับปานกลาง ได้แก่ กิจกรรมปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ การแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ (3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การติดตามการแก้ไขปัญหา และการประเมินผลโครงการ (4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเสนอปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ การเสนอวิธีใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด และการเสนอวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

คำสำคัญ : กลไก, การอนุรักษ์, การมีส่วนร่วม ทรัพยากรป่าไม้

ABSTRACT

The purposes of the research were to study forest treatment mechanisms in the past, and to study a participatory forest resource conservation of Phonvixay Villagers, Khong district, Champasak province, Lao people's democratic republic. Key informants in Phonvixay village were interviewed, including the content of analysis for qualitative data. A questionnaire was employed to collect data from the samples, and the statistics of a percentage, a mean, and a standard of deviation for data analysis.

It found that: 1) Most villagers were female, aged 31-40 years old, finished a secondary level or an equivalence, being government officers or state enterprise, and earned monthly income of 1,500,000 -3,000,000 kip. 2) Forest treatment mechanisms in the past were based on superstitious beliefs as in making merit every Buddhist holy day to worship big trees, holding big trees with red clothes for villagers' peace of mind, cursing deforestation, and having a forest

guard. 3) People's participation in a forest resource conservation as a whole was at the high level. In aspects: (1) Participation in getting benefits was at the high level as in getting higher knowledge of forestry, protecting violent flash floods, having a long term use of forest resources. (2) Participation in implementation was at the moderate level as in participating in reforestation activities in national forest areas, in solving problems of forest resources conservation, and in restoring forest resources. (3) Participation in evaluation was at the moderate level as in monitoring officers' performance, monitoring problem-solving, and evaluating forest resource and environment conservation projects. (4) Participation in decision making was at the moderate level as in introducing deforestation approaches in concession areas, the use of forest resources to benefit, and the forest resources conservation approaches.

Keyword: Mechanism, Conservation, Participation, Forest Resources

บทนำ

ป่าสงวนแห่งชาติเซเปียนเป็นป่าแห่งสงวนที่มีพื้นที่อยู่ในประเทศลาวซึ่งมีทั้งหมด 18 แห่ง ได้ก่อตั้งขึ้นตามลำดับเลขที่ 164/นย วันที่ 29 ตุลาคม 2536 มีเนื้อที่ทั้งหมด 240,000 ไร่ เป็นป่าสงวนที่มีเนื้อที่กว้างใหญ่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ ครอบคลุมพื้นที่เมืองปะทุมพอน และเมืองโขง แขวงจำปาสัก รวมทั้งพื้นที่เมืองสะหนามไซ แขวงอัตตะปือ หมู่บ้านโพธิ์วิไล เมืองโขง มีพื้นที่ในป่าสงวนแห่งชาติเซเปียนกว้างใหญ่ ประมาณ 7,200 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่เขตป่าชุมชน ที่เป็นเขตอนุรักษ์ ประชาชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในขอบเขต เขตป่าสงวนของหมู่บ้านหรือป่าผลิตเป็นเขตป่าที่อนุญาตให้ประชาชนเข้าไปใช้พื้นที่และจำกัดการตัดไม้สำหรับใช้สอยภายใต้การควบคุมประชาชนบ้านโพธิ์วิไล ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีความผูกพันกับป่าไม้มายาวนาน ที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของชาวบ้าน ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ชาวบ้านต้องปกป้องรักษาป่าให้คงอยู่เพื่อการดำรงชีวิตที่ยาวนาน

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ให้ประโยชน์อย่างมากมายกับมนุษย์ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยการใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ใช้ได้เป็นเวลานานที่สุดโดยให้สูญเสียน้อยที่สุด จะทำให้ป่ายังคงอยู่และอำนวยประโยชน์ให้กับมนุษย์ตลอด ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายลงเรื่อย ๆ ซึ่งมีสาเหตุจาก ลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปใช้สอย การจำหน่าย รวมทั้งภัยธรรมชาติต่าง ๆ ป่าไม้อาจจะหมดลงได้ในไม่ช้านี้ หากทางราชการดำเนินการอนุรักษ์เพียงฝ่ายเดียวคงไม่ได้ผลเพียงพอ จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจ ขอความร่วมมือจากประชาชน ให้ช่วยกันรักษาป่าไม้ในท้องถิ่นของตนเอง ในระยะที่ผ่านมา ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากและใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ กล่าวคือ การใช้มากเกินความจำเป็น และเกินกำลังผลิตของป่าไม้ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์มากได้ลดลงและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว พื้นที่ป่าของ สปป. ลาว มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องและน่าวิตก [1] อย่างไรก็ตามรัฐมีนโยบายการจัดการป่าไม้ให้ชุมชนเป็นฐาน กำหนดเป้าหมายการเรียกคืนพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งหมดในปี พ.ศ. 2020 การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการใหม่ของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม [2] เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่อาศัยและต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเพื่อให้คงไว้สำหรับการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อศึกษาผลกระทบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน บ้านโนนวิไซ เมืองโขง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่เคยใช้ในอดีต
- 1.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนบ้านโนนวิไซ เมืองโขง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ราตรี ภาธา [3] วิธีการอนุรักษ์ป่าไม้ ได้แก่ 1) การกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศ 2) การปลูกป่าขึ้นทดแทน 3) การป้องกันไฟไหม้ป่า 4) การป้องกันการบุกรุกทำลายป่า 5) การใช้วัสดุทดแทนไม้ 6) การใช้ไม้อย่างมีประสิทธิภาพ 7) การใช้ไม้ทดแทนจากไม้ที่ไม่เคยนำมาใช้ประโยชน์ 8) สร้างความตระหนักและจิตสำนึกการอนุรักษ์

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

พีระพงษ์ หอศิลป์ [4] การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดวางแผนปฏิบัติ ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามผล แก้ไขปัญหา ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับประโยชน์ ในการอนุรักษ์ เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในพื้นที่

อนุพันธ์ ภูพุกก์ [5] การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิด สร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม สนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เรียนรู้ร่วมกัน และร่วมรับผลประโยชน์บน ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดของ Cohen and Uphoff [2] การมีส่วนร่วม คือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ ตั้งแต่การร่วมในการตัดสินใจ การร่วมในการปฏิบัติ การร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ และการร่วมประเมินผลโครงการ ปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 สร้างและหาคุณภาพแบบสอบถาม เสนอผู้เชี่ยวชาญประเมิน ทดลองเครื่องมือและหาประสิทธิภาพ
- 1.3 สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับกลไกการรักษาป่าในอดีต จดบันทึกการสัมภาษณ์
- 1.4 วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และเขียนพรรณนา
- 1.5 สสำรวจการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง
- 1.6 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถาม

3. กลุ่มเป้าหมาย

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ กรรมการบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส อาสาสมัครผู้พิทักษ์ป่า ตัวแทนครัวเรือน จำนวน 50 คน

3.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วม ได้แก่ กรรมการป่าชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส อาสาสมัครผู้พิทักษ์ป่า และ ตัวแทนครัวเรือน ชาวบ้านบ้านโพธิ์วิไช จำนวน 200 คน

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลนำค่าเฉลี่ยที่ได้เทียบกับเกณฑ์ การประเมิน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากลไกการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอดีต

วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า กลไกการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในอดีต ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพารักษ์สถิตย์อยู่ในต้นไม้ใหญ่ หากมนุษย์ตัดต้นไม้ต้องได้รับการลงโทษจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นประจำ การป้องกันเหตุร้ายชาวบ้านจึงจัดพิธีบวงสรวงต้นไม้ใหญ่ประจำปี ไหว้บูชาต้นไม้ใหญ่ทุกวันพระ และผูกผ้าสีแดงรอบโคนต้นไม้ใหญ่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้าน สาบแข่งคนตัดไม้ทำลายป่า และตั้งเวรยามรักษาป่า ชาวบ้านปฏิบัติสืบทอดจนเป็นประเพณีและบรรทัดฐานทางสังคม เพื่อให้ป่ายังคงอยู่ และได้ใช้ประโยชน์ยาวนาน

2. ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชน บ้านโพธิ์วิไช ที่เคยใช้ในอดีต

นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 1 จำนวน 200 ชุด มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคล

	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n = 200)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	60	30
	หญิง	140	70
อายุ	20-30 ปี	41	20.5
	31-40 ปี	73	36.5
	41-50 ปี	71	35.5
	51ปีขึ้นไป	15	7.5
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	7	3.5
	มัธยมต้น/มัธยมปลาย/เทียบเท่า	123	61.5
	ปริญญาตรี	70	35
อาชีพ	ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	23	11.5
	ลูกจ้าง/พนักงานเอกชน	11	5.5
	โรงแรม/ที่พัก/บริการนำเที่ยว	22	11
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	67	33.5
	เกษตรกร/ประมง	61	30.5
	นักเรียน/นักศึกษา	16	8
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 1,500,000 กีบ	43	21.5

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n = 200)	ร้อยละ
1,500,000 - 3,000,000 กีบ	109	54.5
3,000,001 - 6,000,000 กีบ	48	24
โดยรวม	200	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชน บ้านโพนวิไช ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 70) อายุระหว่าง 31-40 ปี (อัตราร้อยละ 73) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/มัธยมปลาย/เทียบเท่า (ร้อยละ 61.5) ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 33.5) และรายได้ต่อเดือน 1,500,000-3,000,000 กีบ (ร้อยละ 54.5)

3. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน บ้านโพนวิไช

ตารางที่ 2 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านโพนวิไช โดยรวม และเป็นรายด้าน

การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.37	0.50	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	3.45	0.45	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.48	0.46	มากที่สุด
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.45	0.44	ปานกลาง
โดยรวม	3.69	0.46	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านโพนวิไช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.48) ส่วนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.45) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X}$ = 3.45) และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X}$ = 3.37) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านโพนวิไช เมืองโขง ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยรวม และเป็นรายข้อ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การร่วมประชุมวางแผนการจัดการโครงการรักษาป่าไม้ในชุมชน	3.16	0.55	ปานกลาง
2. การร่วมประชุมวางแผนการออกลาดตระเวนดูแลรักษาพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	3.14	0.54	ปานกลาง
3. การร่วมประชุมวางแผนคุ้มครองสัตว์ป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	3.14	0.54	ปานกลาง
4. การร่วมประชุมเสนอปัญหาและความต้องการอนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม	3.43	0.49	ปานกลาง
5. การมีส่วนร่วมประชุมปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่	3.55	0.49	มาก
6. การมีส่วนร่วมเสนอวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.51	0.50	มาก
7. การมีส่วนร่วมเสนอวิธีใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด	3.55	0.49	มาก
8. การมีส่วนร่วมเสนอวิธีการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้	3.46	0.49	ปานกลาง
9. การมีส่วนร่วมเสนอวิธีในการแก้ไขปัญหา	3.46	0.49	ปานกลาง
โดยรวม	3.37	0.50	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.37) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การมีส่วนร่วมประชุมปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ และการมีส่วนร่วมเสนอวิธีใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด ($\bar{x}$ = 3.55) และ การมีส่วนร่วมเสนอวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากร

ป่าไม้ ($\bar{x} = 3.51$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การร่วมประชุมวางแผนการจัดการโครงการรักษาป่าไม้ในชุมชน ($\bar{x} = 3.16$) การร่วมประชุมวางแผนการออกลาดตระเวนดูแลรักษาพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และการร่วมประชุมวางแผนคุ้มครองสัตว์ป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ($\bar{x} = 3.14$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านโพนวิไช เมืองโขง ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ โดยรวมและเป็นรายชื่อ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ		$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.	การมีส่วนร่วมกิจกรรมปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	4.24	0.42	มาก
2.	การมีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าทดแทนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	2.76	0.42	ปานกลาง
3.	การมีส่วนร่วมสนทนาและรณรงค์ให้เลิกตัดไม้ทำลายป่าสงวน	2.76	0.42	ปานกลาง
4.	การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามแนะนำของโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.40	0.49	ปานกลาง
5.	การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานและประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ	3.30	0.47	ปานกลาง
6.	การมีส่วนร่วมสำรวจพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	3.60	0.47	มาก
7.	การมีส่วนร่วมแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	4.00	0.49	มาก
8.	การมีส่วนร่วมฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้	3.60	0.46	มาก
โดยรวม		3.45	0.45	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการปฏิบัติการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.45$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมกิจกรรมปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ($\bar{x} = 4.24$) การมีส่วนร่วมแก้ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ($\bar{x} = 4.00$) และการมีส่วนร่วมฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ($\bar{x} = 3.60$) ตามลำดับ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 อันดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าทดแทนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และการมีส่วนร่วมสนทนาและรณรงค์ให้เลิกตัดไม้ทำลายป่าสงวน ($\bar{x} = 2.76$) และการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานและประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ($\bar{x} = 3.30$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านโพนวิไช เมืองโขง ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยรวมและเป็นรายชื่อ

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์		$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.	การร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ช่วยพัฒนาศักยภาพตนเอง	3.67	0.46	มาก
2.	การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีผลดีต่อตนเองและครอบครัว	4.65	0.47	มากที่สุด
3.	การเข้าร่วมประชุมทำให้มีความรู้ด้านป่าไม้มากขึ้น	4.77	0.42	มากที่สุด
4.	การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ได้รับการยอมรับยกย่องจากผู้อื่น	4.23	0.42	มาก
5.	การใช้ทรัพยากรป่าไม้ทำให้มีทรัพยากรไว้ใช้งาน	4.67	0.47	มากที่สุด
6.	การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ช่วยรักษาระบบนิเวศของป่าไม้ให้สมบูรณ์	4.62	0.53	มากที่สุด
7.	การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ช่วยลดการทำลายป่าไม้	4.46	0.49	มาก
8.	การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ช่วยป้องกันความรุนแรงของน้ำป่าไหลหลาก	4.77	0.42	มากที่สุด
โดยรวม		4.48	0.46	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการรับผลประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.48$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมทำให้มีความรู้ด้านป่าไม้มากขึ้น ($\bar{x} = 4.77$) การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ป้องกันความรุนแรงของน้ำป่าไหลหลาก ($\bar{x} = 4.77$) การใช้ทรัพยากรป่าไม้ทำให้มีทรัพยากรไว้

ใช้นาน ($\bar{x} = 4.67$) ตามลำดับ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ช่วยลดการทำลายป่าไม้ ($\bar{x} = 4.46$) การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ได้รับการยอมรับยกย่องจากผู้อื่น ($\bar{x} = 4.23$) และการร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ช่วยพัฒนาศักยภาพตนเอง ($\bar{x} = 3.67$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านโนนวิไช เมืองโขง ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมิน โดยรวมและเป็นรายข้อ

การมีส่วนร่วมในการประเมิน		$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.	การมีส่วนร่วมติดตามกิจกรรมและโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	3.09	0.29	ปานกลาง
2.	การมีส่วนร่วมติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทรัพยากรป่าไม้	3.65	0.47	มาก
3.	การมีส่วนร่วมติดตามกิจกรรมการป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าไม้	3.44	0.49	ปานกลาง
4.	การมีส่วนร่วมติดตามการแก้ไขปัญหา	3.68	0.46	มาก
5.	การมีส่วนร่วมประเมินผลการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม	3.45	0.49	ปานกลาง
6.	การมีส่วนร่วมประเมินผลการสำรวจและป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าไม้	3.43	0.49	ปานกลาง
โดยรวม		3.45	0.44	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมิน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.45$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การมีส่วนร่วมติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทรัพยากรป่าไม้ ($\bar{x} = 3.65$) การมีส่วนร่วมในการติดตามการแก้ไขปัญหา ($\bar{x} = 3.68$) การมีส่วนร่วมประเมินผลการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.45$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1) ประชาชนบ้านโนนวิไช ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31-40 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า อาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และรายได้ต่อเดือน 1,500,000-3,000,000 กีบ ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดของ Cohen & Uphoff [2] ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม อาชีพ รายได้และทรัพย์สิน ระยะเวลาในท้องถิ่น พื้นที่ดินถือครอง มีผลต่อความรู้ความเข้าใจตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของบุคคลหรือกลุ่ม อันจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มนั้น ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัย เกี่ยวกับลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ที่อาศัยอยู่รอบบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าดงระแนง อำเภอยางตลาด และอำเภอยักษ์เม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ของสำราญ สุดเฉลียว สันต์ เกตุปราณีต และปัสลี ประสมสินธ์ [6]

2) กลไกการอนุรักษ์ป่าไม้ในอดีต อาศัยความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เป็นบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่ใช้สืบทอดต่อกันมา ได้แก่ การไหว้บูชาผีต้นไม้ใหญ่ทุกวันพระ การผูกผ้าสีแดงรอบโคนต้นไม้ใหญ่เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของชาวบ้าน การสาปแช่งคนตัดไม้ทำลายป่า การตั้งเวรยามรักษาป่า ทั้งนี้เนื่องจากในอดีต การสื่อสารและการคมนาคมยังไม่สะดวก รวมทั้งระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมายยังไม่ชัดเจน จึงส่งผลให้ชาวบ้านร่วมกันสร้างกฎกติกาที่เกิดจากความเชื่อทางไสยศาสตร์มาใช้เป็นกลไกการอนุรักษ์ป่าไม้

3) การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นรายด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำราญ สุดเฉลียว สันต์ เกตุปราณีต และปัสลี ประสมสินธ์ [6] พบว่า การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 2) การมีส่วนร่วม

ร่วมวางแผนงานในระดับปานกลาง 3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติงานใน ระดับปานกลาง 4) การมีส่วนร่วมตรวจ ติดตาม และประเมินผลงานในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความเข้าใจกับประชาชนในหมู่บ้านเกี่ยวกับการการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย และสร้างความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมครบทุกขั้นตอน ในการวิจัยครั้งต่อไปควร ศึกษาข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และควรศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ที่มีต่อภาคประชาชนและภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- [1] สมศักดิ์ จันทน์มาลี และวิพัทธ์ จินตนา. (2557). การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ท้องถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์แห่งชาติน้ำแอด-ภูเลย จังหวัดหัวพัน ประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวิทยาศาสตร์*, 33(1), 85-96.
- [2] Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World Developments.
- [3] ราตรี ภารา. (2540). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษราพัฒนา.
- [4] พิระพงษ์ หอศิลป์. (2551). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ต้นน้ำน้ำใสในพื้นที่ประสอทุกภัย ตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์*. พิษณุโลก: สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 11 (พิษณุโลก) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- [5] อนุพันธ์ ภูพุกก์. (2553). *งานวิจัยสถานโครงการการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพื้นที่คุ้มครองทางทะเล อันดามัน*. กรุงเทพฯ: กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- [6] สำรวย สุดเฉลียว สันต์ เกตุปราณีต และ ปัสสิ ประสมสินธ์. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงระแนง อำเภอยางตลาด และอำเภอยี่หวายเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์คณะวนศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.